Katar Krizi: Türkiye'nin Asker Göndermesi ve Uluslararası Düzendeki Değişimler

Haziran ayı başında Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin başını çektiği ve Mısır ile Bahreyn'in de aktif olarak destekledikleri Katar'a yönelik kara, deniz, hava ambargosu ve muhasarası, dünya gündeminde dikkatle takip edilen konuların başında geldi. Krizin başlangıcında söz konusu Arap Koalisyonu bu karara gerekçe olarak Katar'ın terörü desteklediğini ve finanse ettiğini, ayrıca Katar-İran ilişkileri noktasında duydukları endişeyi gösterdi ve bu konuda hem kendi kamuoyunu hem de uluslararası çevreleri ikna etmeye çalıştı.

İlerleyen günlerde de kararından geri adım atmayan Koalisyon, 22 Haziran'da müzakereye kapalı olduğunu açıkladığı 13 maddelik bir talepler listesi yayınladı. Açıklanan talepler listesindeki en dikkat çeken maddeler arasında *Al-Jazeera* televizyon kanalı ve Katar'da inşa edilen 5.000 asker kapasiteli Türk askerî üssünün kapatılması yer alıyordu. Krizin boyutunu ve hacmini farklı bir pozisyona taşıyan söz konusu ülkelerin doğrudan Türk üssünü hedef almaları ise elbette önemli bir mesaj niteliğindeydi.

Bugüne kadar Katar krizi ile ilgili yapılan analizlerde Koalisyon ülkelerinin Katar'a karşı tutumları, genel anlamda sahip oldukları tarihî, toplumsal ve bazı kültürel ayrılıklar üzerine temellendirilmiştir. Bununla birlikte krizin başından bu yana devam eden süreçte ABD Başkanı Donald Trump'ın krizdeki rolü, Mısır'da darbe ile başa gelen Abdulfettah Sisi'nin Müslüman Kardeşlere karşı tavrı, söz konusu ülkelerin bölgeye yönelik vizyonları ve politikalarındaki farklılıklar günden güne ön plana çıkmıştır. Diğer yandan krizin suni olduğu ve aslında koalisyon ülkelerinin iddia ettiği gibi ciddi herhangi bir sebebin olmadığı yorumları da yapılmıştır.

Bunlar dışında Katar krizi ile birlikte gelişen olaylarda en dikkat çeken konuların başında Türkiye'nin tutumu ve takındığı pozisyon gelmektedir. Zira Türkiye, kriz karşısında belirlediği pozisyonu itibarıyla hem ciddi risk almış hem de Suudi Arabistan ve BAE gibi çok büyük finansal güçleri karşısına alma riskini de göğüslemiştir. Kriz karşısında taraflar arasında kalan ve bir tercihte bulunmak mecburiyeti duyan Türkiye, başta Suriye olmak üzere Libya, Mısır, Irak ve Afrika'nın bazı yerleri ile Balkanlar'da çeşitli konularda ciddi iş birlikleri içinde olduğu, özellikle finansal anlamda ittifak ettiği Katar'ın egemenliğine saygı duyulması gerektiği yönünde bir tavır takınarak önemli ve cesur bir duruş sergilemiştir.

Yapılan analizlerde her ne kadar dile getirilmese de Türkiye'nin bu kriz karşısında aldığı pozisyon, Kıbrıs ve Fırat Kalkanı müdahalelerinden sonra modern Türkiye tarihinin en önemli, ciddi ve kararlı gelişmesidir. Bununla birlikte yaşanan bu durum, Türkiye için bir ilk değildir. Cumhuriyet Türkiye'sinin Katar'la yaşanana benzer bir krizle karşı karşıya kaldığı bir diğer olay, 1997 yılında Arnavutluk'ta meydana gelen siyasi istikrarsızlık ve iç çatışma esnasında ortaya çıkmıştır. İç krizi fırsat bilen Yunanistan'ın Arnavutluk'un güneyini işgal etme niyetini belirtmesi üzerine Türkiye, gerek askerî kanadın gerekse hükümet kanadının kararlı tutumları sayesinde işgal planları konusunda Yunanistan'ın geri adım atmasında etkili olmuştur.

Katar krizinin başlangıcından kısa süre sonra Türkiye'nin ambargoyu delmesi, Katar'da gündelik hayatın aksamamasında etkili olmuştur. Tüm risklerine rağmen Türkiye'nin tavrının gerek uluslararası ilişkiler literatüründe gerekse mevcut dünya düzeninde çok ciddi sonuçlara ve yeni durumlara yol açabileceğini söylemek mümkündür. Türkiye'nin bu tavrı Soğuk Savaş sonrası dünyada ABD hegemonyasında inşa edilen uluslararası düzene ve zamanla Rusya'nın da belli bölgelerde sağladığı düzen sürdürücü rolüne karşı çok önemli bir alternatif oluşturmaktadır.

Soğuk Savaş döneminin bitmesi ve dünya güvenliği açısından ABD'nin bir şekilde garantör ülke haline gelmesiyle birlikte birçok ulus devlet ABD'den koruma sözü almıştı. Ancak zamanla ABD'nin başta Ortadoğu olmak üzere Balkanlar ve Afrika'dan tedricen çekilme konusundaki tavrı ve özellikle Obama döneminde söz konusu bölgelerden asker sayısını azaltmaya gitmesi bir yana, NATO'nun askerî caydırıcılığındaki zaafları (Yugoslavya'nın dağıldığı dönemde Sırpların katliamlarını durdurmadaki yetersizliği gibi) ve Trump'ın ABD yönetimine gelmesiyle birlikte NATO'nun güvenlik rolünün sorgulanması, bazı endişeleri de beraberinde getirmiştir. Zira Katar krizinde olduğu gibi NATO'nun dünyadaki risk ve tehditlere karşı koyamamasının uluslararası askerî ve siyasal ittifaklardan bağımsız, tek başına bölgesel alternatif güçlere fırsat doğurduğunu söylemek mümkündür. Öte yandan Katar krizinde yaşanan Türkiye-Katar askerî ittifakının uluslararası düzen içinde önemli bir emsal teşkil ettiğini de belirtmek gerekir. Yeni konjonktürde Türkiye gibi askerî güce sahip gelişmekte olan ülkelerin bölgesel ve

kıtalararası gücünün artacağı öngörülebilir. Günümüz itibarıyla artık ne Soğuk Savaş döneminin çift kutuplu düzeni ne de Soğuk Savaş sonrası dönemin tek kutuplu düzeni söz konusudur. Bu sistemlerin yavaş yavaş eridiği ve alternatif güçlere ihtiyaç duyulacağı açıktır.

Zira dünyada hâlihazırda Katar gibi zengin, bağımsız ancak zaman zaman kendi egemenliğini sağlamada güçlük çeken birçok ülke bulunmaktadır. Ortadoğu'da olduğu gibi Balkanlar ve Afrika'da da aynı problemlerle karşı karşıya kalan pek çok ülke vardır. Başta komşu ülkeler olmak üzere farklı devletler ve devlet dışı aktörlerden ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturulan düzenden kaynaklı ortaya çıkan zaaflardan dolayı sürekli bir tehdit algısı içinde kaybolan, güven hissetmeyen ve korunmaya ihtiyaç duyan ülke sayısı oldukça fazladır.

Katar krizindeki tutumuyla Türkiye, sahip olduğu askerî, ekonomik, siyasal ve kültürel unsurlarıyla uluslararası düzende önemli bir güç konumuna yerleşme potansiyeline sahip olduğunu ispatlamıştır. Attığı bu adımlarla müttefiklerine güven veren Türkiye, askerî caydırıcılığı ile birlikte dünya barışına ciddi katkılarda bulunma potansiyelinde olduğunu da göstermiştir. Sonuç olarak Türkiye'nin bu adımlarının gerek kendi sınırlarına gerekse sınırlarının ötesine etki etme potansiyeline sahip olduğunun kanıtı olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'nin bu krizde hızlı davranarak ittifak ettiği ülkeye tam destek vermesi, hatta işgalini önlemesi, bundan sonra dünyada Katar gibi kendi güvenliğini sağlamada zorluk çeken birçok ülke için de dikkat çekici bir gelişme olmuştur.

Katar krizi, yukarıda bahsedilen Türkiye boyutu dışında bölgesel dengelerin ötesinde aslında ABD'deki sistem içi çekişme ve homojen olmayan durumun yansıması olması açısından da önemli bazı sonuçlara işaret etmektedir. Zira ABD Dışişleri Bakanlığı'nın resmî açıklamaları ile Beyaz Saray arasındaki tenakuz içeren açıklamalar, ABD içindeki yansımaları bakımından oldukça dikkat çekici bir nitelik taşımaktadır. ABD'nin Doha Büyükelçisi'nin istifasıyla sonuçlanan bu anlaşmazlık, Trump'ın ABD'deki geleceği açısından da fikir vericidir.